

Asia: VN/24963/2022

Rikosprosessin sujuvoittamista arvioineen työryhmän muistio

1. Esitutkintaprosessia koskevat kehittämissuositukset

Viranomaisharkinta rikosilmoituksen kirjaamisessa

-

Esitutinnan aloittamista edeltävät toimenpiteet

-

Esitutkintatoimenpiteiden suhteuttaminen

-

Esitutinnan muotomääräykset

-

Esitutinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen

-

Esitutinnan keskeyttäminen

-

Esitutinnan rajoittaminen

-

Perusteluvollisuus, valtakunnalliset fraasimallit esitutkintaviranomaisten ratkaisuihin

-

Oikeuksien ja velvollisuuksien ilmoittaminen kuultavalle

-

Menettämisseuraamusten täytäntöönpanotehtävien jaon arviointi

-

2. Kevennettyjä rikosasioiden menettelyjä koskevat kehittämisehdotukset

Sakkomenettelyn kokonaisuudistus ja muut sitä koskevat ehdotukset

-

Suppea esitutkinta

-

Epäillyn paikallapysymisvelvollisuus haasteen tiedoksiantoa varten, syyttäjähasteet ja pikaoikeudenkäynnit

-

Rikosasioiden nopeutettu käsittely (Ruotsin malli)

3. Rikosasioiden sovittelua koskevat kehittämisehdotukset

Sovittelumahdollisuuden tunnistaminen, esitutkinnan toimittaminen ja asianosaisten suostumukset

-

Rikosasioiden sovittelu tuomioistuimessa

Käräjäoikeuden resurssit eivät nykyisellään missään tapauksessa mahdollista ehdotettua menettelytapaa, jossa poliisin sovittelumenettelyyn sopivaksi arvioima asia siirrettäisiin suoraan käräjäoikeuteen sovittelun toimittamista varten.

4. Syyteneuvottelua koskevat kehittämisehdotukset

Käyttö, soveltamisala ja ajoitus

-

Seuraamusharkinta ja rikosasiaan liittyvät vaatimukset sekä asianomistajan rooli ja suostumus menettelyyn

5. Hallinnollisia seuraamuksia koskevat kehittämisehdotukset

Rangaistusluonteisten hallinnollisten seuraamusten tehokas hyödyntäminen ja uudet mahdollisuudet

6. Rikosprosessia tuomioistuimissa koskevat kehittämisehdotukset

Automatisoitu muistutusjärjestelmä pääkäsittelyjen peruuntumisen ehkäisemiseksi

Muistutusviestin lähettäminen vaikuttaa Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden kokemuksen perusteella tehokkaalta, muistutuksen lähettäminen tulisi henkilöstöresurssien säästämiseksi automatisoida, muutoin muistutusviestien lähettäminen merkitsee huomattavaa lisätyötä rikosasioiden ja niihin liittyvien henkilöiden määrä huomioon ottaen.

Oikeudenkäynnin tiedoksiantosäätely - puhelintiedoksiannon käyttöalan laajentaminen haasteen tiedoksiannossa, sähköinen tiedoksiantomenettely

Tiedoksiantokoulutukseen tulisi panostaa toimintatapojen yhtenäistämisen ja tehostamisen vuoksi sekä lainsäädännön antamien mahdollisuuksien hyödyntämiseksi.

Lykkäyssäännöstö ja noudon kiinnioloaika

-

Poissaolokäsittelyjen soveltamisala

Ehdotus poissaolokäsittelyn laajentamisesta on esitetyin perustein kannatettava, erityisesti näkökulman muuttaminen oikeudenkäyntiin osallistumisesta oikeutena eikä velvollisuutena on nykyiseen tilanteeseen ja toimintaympäristöön nähden oikeaan osunut.

Kannatettavaa olisi ensiksi esitetty vaihtoehto eli poissaolokäsittelyssä olisi mahdollista tuomita enintään yhden vuoden vankeusrangaistus oikeudenkäyntiavustajan läsnäolosta riippumatta.

Poissaolokäsittelyssä tuomittavan rangaistuksen maksimipituus voisi olla myös yhtä vuotta pidempi, mikä voisi edesauttaa myös vastaajien halukkuutta käyttää oikeuttaan osallistua oikeudenkäyntiin.

Poissaolokäsittelyä voitaisiin soveltaa myös alle 18-vuotiaan rikoksen uusijan kohdalla.

Kirjallisen menettelyn käyttöala, soveltaminen ja yhdenmukaisuus

Ehdotettu kirjallisen menettelyn käyttöalan laajentaminen on periaatteessa kannatettava, käytännössä näin vakavien rikosten yhteydessä kirjallisen menettelyn edellytysten täyttyminen voi useimmissa tapauksissa jäädä toteutumatta.

Perusteluvollisuus ja valtakunnalliset fraasimallit tuomioistuinten ratkaisuisa

Perusteluiden tiivistäminen olisi ensisijaisesti koulutuskysymys, fraasimallien käyttö tekee pahimmillaan ratkaisun perusteluista vastaanottajalle hyvin vaikeasti avautuvia. Lyhyet selkeät perustelut olisivat kaikkien osapuolten edun mukaisia.

7. Rikosasioiden valmistelua koskevat kehittämissuositukset

Preklusio ja siihen rinnastuvat keinot

Rikosasioiden valmistelun tehostamiseksi esitetyt keinot vaativat perusteellista harkintaa, muun muassa preklusion ulottaminen rikosasioihin merkitsisi huomattavaa periaatteellista muutosta suomalaisessa oikeuskulttuurissa.

Todistelun ilmoittaminen sanktion ohella

-

Rikosasian vastaajan käsitys syytteen teonkuvauksesta ja todistelusta

-

Oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuus

-

Pääkäsitellyn ulkopuolella ennakollisesti tapahtuva todistajan tai asianosaisen kuuleminen

Esitutkintakuulustelut tulisi tallentaa tai videoida siltä varalta, että jälkeenpäin tulisi väitteitä lausumien sisällöstä tai esimerkiksi painostamisesta tai johdattelemisesta. Tallennetta käytettäisiin oikeudessa vain tarvittaessa, mikäli näytön luotettavuus kiistetään.

8. Käräjäoikeuksien kokoonpanoja koskevat kehittämissuhteet

Yhden tuomarin kokoonpanon päätösvallan laajentaminen

Yhden tuomarin kokoonpanon käyttöalaa ei tule laajentaa nykyisestä esityksessä esille tuodut perustelut huomioon ottaen.

Lautamiesjärjestelmän tarpeellisuus

Lautamiesjärjestelmä tulisi säilyttää, mutta lautamiesten valinta tulisi siirtää tuomioistuineläimölle. Järjestelmän lopettaminen edellyttäisi lisäresurssien saamista käräjäoikeuksiin, koska lautamieskokoonpanossa nyt käsiteltävät asiat siirtyisivät käsiteltäviksi kolmen tuomarin kokoonpanossa.

9. Kehittämissuhteet korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuja koskevista menettelyistä

Ennakkopäätöskysymysmenettely

-

Ns. hyppyvalituslupamenettely

-

10. Digitalisaatiota ja sähköisiä menetelmiä koskevat kehittämissuhteet

Syyttäjälle ja esitutkintaviranomaiselle yhteinen sähköinen työskentelyalusta

-

Sähköinen asiointi esitutkinnassa: sähköinen vahvistus rikosilmoituksesta asianomistajalle, esitutkintapäätös asianosaisille myös sähköisesti ja asianosaisen kuuleminen esitutkinnassa sähköisesti

-

Kuulustelun tallentaminen ja äänitallenteiden käytön lisääminen

-

Rikosprosessiketjun viranomaisten järjestelmien tarkastelu ja kehittäminen

-

11. Ehdotusten vaikutukset

Lausunnonantajien mahdolliset huomiot ehdotusten taloudellisista tai muista huomioon otettavista vaikutuksista organisaation toimintaan

-

12. Muut huomiot

Muita huomioita työryhmän ehdotuksista

Mietinnön alussa esille tuotu syyttäjälaitoksen toteutettu organisaatiouudistus osoittaa, että rikosasioiden käsittelyketjun yhden osan muuttaminen aiheuttaa väistämättä ongelmia ketjun seuraavassa lenkissä. Usean eri poliisipiirin, käräjäoikeuden ja hovioikeuden alueelle ulottuva aluesyyttäjävirsto aiheuttaa jatkuvaa epäselvyyttä, kuka ja miten mitäkin asiaa hoitaa, ja syyttäjien laaja toiminta-alue aiheuttaa asioiden käsittelyn viivästymistä tuomioistuimessa. Ongelmat eivät ole toistaiseksi olleet hoidettavissa paikallisesti virstojen välisillä neuvotteluilla eivätkä ilmeisesti myöskään keskusvirstojen välisillä neuvotteluilla, koska tavoitteet eivät kohtaa toiminnan tasolla.

Sen vuoksi olisi tärkeää, että toiminnallisia uudistuksia tehtäessä tarkasteltaisiin käsittelyketjua kokonaisuudessaan, jotta hyöty uudistuksesta lankeaisi rikosasioiden kokonaiskäsittelyajan lyhentämisen hyväksi.

Ilmanen Johanna
Varsinais-Suomen käräjäoikeus